

“Ik Heb Mijn Duivel aan de Ziel Verkocht!”

Endless Poetry van Alejandro Jodorowsky

Patricia Pisters

“Deze huivering, deze verbijstering, dit dwalen naar de diepte van ver weg en nooit meer / Ik verloor mijn bergen en hun scherpe geur / Ik verloor mijn oceaan en zijn wolken van zeemeeuwen / Van Tocopilla naar Santiago: tweeduizend kilometer vol tranen.” *Endless Poetry*, het tweede deel van Alejandro Jodorowsky’s autobiografische filmluik, verbeeldt de tijd dat hij volwassen werd in Santiago. Het begin van de film pakt de draad op bij het einde van het eerste deel, *The Dance of Reality* (2013), wanneer de kleine Alejandro met zijn ouders de kustplaats Tocopilla in het Noorden van Chili verlaten. Vanaf een parse kotter in de mist kijken ze naar de papieren zwartwit figuren in 2D die hen op de steiger vaarwel zeggen. Ook de filmmaker zelf verschijnt op de boot, en neemt ons mee in zijn verdere leven.

Wie Jodorowsky’s werk kent weet hoe oorspronkelijk, surrealistisch en gedrenkt in spirituele symbolen zijn werk is. In 1970 verwierf hij een cult status toen zijn bizarre Mexicaans-Amerikaanse western *El Topo* werd opgepikt door John Lenon en maanden lang als een uitverkochte “midnight movie” in New York draaide. Zijn volgende film, *The Holy Mountain* (1973) is een alchemistische zoektocht, een psychedelische trip in celluloid. De documentaire *Jodorowsky’s Dune* (Frank Pavich, 2013) brengt Jodorowsky’s creativiteit in al zijn geniale gekte en verrassende wijsheid voor het voetlicht rondom “de beroemdste film die nooit gemaakt is.” Geen producent in Hollywood die het aandurfde Jodorowsky’s visie of Frank Herbert’s *Dune* te verfilmen. Het enorm dikke en ongelooflijk fantasierijke pre-productie boek (met werk van o.a. H.R. Giger en Moebius) heeft niettemin in vele Hollywoodproducties zijn sporen nagelaten: van *Star Wars* tot *Aliens* en *The Matrix*, overal zijn Jodorowsky’s vingerafdrukken terug te vinden. Jodorowsky is ook dichter, theatermaker, mimespeler, strip tekenaar en sjamaan, gespecialiseerd in tarot en in therapeutische “psychomagie” waar hij verschillende boeken over schreef.

Zowel *The Dance of Reality* als *Endless Poetry* zijn toegankelijker dan zijn vorige films. Dat komt niet alleen omdat hier het enorm kleurrijke leven van Jodorowsky zelf centraal staat, maar wellicht ook omdat er in deze films de geest van Federico Fellini lijkt rond te waken. Rondborstige vrouwen, clowns en andere uitbundige circusfiguren roepen een

herkenbare Fellinesque sfeer op. Maar het is vooral de autobiografische terugblik waarbij heden en verleden op naadloze wijze in elkaar overlopen die de twee filmmakers aan elkaar verwant maakt. Fellini zei ooit dat we gelijktijdig kind, adolescent, volwassen en oud zijn. In zijn expliciet autobiografische films als *Amarcord*, *Roma* en *Intervista* klinken heden en verleden, droom en werkelijkheid zo dicht tegen elkaar aan dat het verschil soms wegvalt. In *The Dance of Reality* en *Endless Poetry* verschijnt Jodorowsky in sommige scènes in verschillende leeftijden tegelijkertijd, waardoor er meerdere perspectieven op de gebeurtenissen in zijn leven ontstaan. Wanneer hij in *The Dance of Reality* als kleine Alejandro (gespeeld door Jeremias Herskovits) wordt gepest door vriendjes en hij in wanhoop van een rots wil springen, staat plots de oude Jodorowsky (Jodorowsky zelf) achter hem, omarmd hem en zegt tegen zijn jongere ik: “Spring niet, je bent niet alleen. Je bent met mij; alles wat je zult worden ben je al, waar je naar zoekt maakt al deel van je (...) Leef!” Ook in *Endless Poetry* keert Jodorowsky zelf regelmatig terug om zijn zoekende jongere alter ego’s met de wijsheid van een volledig geleefd leven te begeleiden.

Ook Jodorowsky’s zonen, Brontis, Christobal en Adan, spelen een rol in beide films, maar niet letterlijk als zonen. Zij zijn personages die in een mengeling van fictie en werkelijkheid als het ware rond Jodorowsky’s personage dansen en zo verschillende aspecten van zijn ziel vormgeven. Brontis, in het echte leven ook acteur, speelt Jaime, de brute en liefdeloze vader van Alejandro. Christobal heeft Jodorowsky’s sjamanistische praktijken overgenomen en treedt in *The Dance of Reality* op als “de Theosoof” die de kleine Alejandro drie metalen hangers geeft die de drie monotheïstische geloven symboliseren: “als je ze smelt wordt het één bol, één God.” In de volgende scene worden alle drie de hangers in de wc-pot gegooid door Jaime: religie, geloof, spiritualiteit zijn uit den boze in huize Jodorowsky. Alejandro is in constant gevecht met zijn vader en met zichzelf. In *Endless Poetry* ontdekt de adoloscete Alejandro de poëzie, eveneens al snel streng verboden door zijn vader die hem een “echte man” wil maken. Alejandro wordt nu gespeeld door Adan, Jodorowsky’s jongste zoon die muzikant is (en die ook de muziek van beide films componeerde).

Alejandro ontvlucht zijn huis, en wordt opgenomen in een groep kunstenaars in Santiago. Zij gaan om hem heen staan, langzaam om hem heen wiegend en vragen hem om een gedicht: “Niet dit noch dat te zijn / Duizend-en-een keer van huid te veranderen / Al het overbodige door vlammen te laten verteren / Door de wind te worden meegenomen in een zwerm van bloemblaadjes.” Het is Jodorowsky’s geloofsbelijdenis als dichter, een nieuwe dimensie in het bestaan opent zich voor hem, dank zij de “dansende bewegingen” van de

kunstenaars om hem heen : “Ik hem mijn duivel aan de ziel verkocht,” roept hij in extase. Om te kunnen creëren moeten ook de donkere kanten worden toegelaten, onderzocht en omgezet in een scheppende energie. De verschillende kunstenaars in de film hebben hun eigen expliciete kracht om hiermee om te gaan. Alejandro ontdekt ook de verwoestende kracht van seksualiteit, wanneer hij verliefd wordt op de imposante Stella Diaz Varin, een “force of nature” met knalrood haar, zwart omrande ogen en een rij indrukwekkende tatoeages van doodskoppen langs haar hele ruggenwervel. Gezien Jodorowsky’s spirituele symboliek is dit een verwijzing naar de tarotkaart van de dood, die grote veranderingen in gang zet. Stella Diaz verklaart nergens heen te gaan zonder Alejandro’s “bij de ballen te houden,” wat ze ook letterlijk doet; een humoristische metafoor voor deze surrealistische *amour fou*. Stella Diaz wordt gespeeld door Pamela Flores, dezelfde actrice die ook Sara, Alejandro’s moeder, speelt. Sara praat alleen in operataal, zingend. Stella Diaz en Sara vertegenwoordigen belangrijke vrouwelijke personages die ronddansen in het leven van Jodorowsky en hem zijn ziel helpen vormgeven.

Endless Poetry gaat ook over vriendschap, in een prachtige scene zien we hoe Alejandro de dichter Enrique Lihn (Leandro Taub) opzoekt en hem voorstelt vrienden te worden; in een experiment lopen ze in een rechte lijn door de stad zoner van elkaars zijde te wijken, al moeten ze daarvoor dwars door huizen en over auto’s en andere obstakels heen stappen. Maar ook verraad en vergeving zijn belangrijk. De politieke context wordt in een paar symbolen neergezet: een mensenmassa met maskers in plaats van gezichten lopen achter een leider te paard aan. Alejandro gaat letterlijk tegen de stroom in en besluit ten slotte zijn vrienden in Santiago te verlaten voor Frankrijk. Het paarse bootje in de mist keert terug om Alejandro als jonge man mee te nemen. Op de kade staat dit keer zijn vader, de vader die hij nooit meer heeft gezien in werkelijkheid, de vader waar hij geen traan om heeft gelaten toen deze overleed. Maar tegen wie hij via de film spreekt in een prachtige slotscene. Jodorowsky, zijn zonen en alle andere personages in de film (en achter de schermen) zijn als beweeglijke planeten die rond zijn ziel dansen. *Endless Poetry* is grotendeels mogelijk gemaakt door crowdfunding. Jodorowsky geeft er “Dinero Poetico” (briefjes poëtische geld waar je niets voor kunt kopen) voor terug. Maar zijn grootste gift is de film zelf. De strijd, de creativiteit, en de moed en vrijheid die Jodorowsky’s autobiografisch gedicht oplevert strekt eindeloos ver en raakt ook diep in onze ziel. Wie meevaart op die eenvoudige paarse koter zal niet onberoerd achterblijven.